

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Titi Livii Patavini, Historiarvm Ab Vrbe Condita Libros,
Qvi quidem exstant, omnes, Observationes**

Godelevaeus, Wilhelm

Francofvrti, 1609

In Librvm XLIII. Qvi Aliis Decadis V. Liber III. Dicitvr.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69254](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69254)

patria fuit. Vnde Iuuenalis:

Vnus Tullio iuueni non sufficit orbis.

Clara quoque est Euphrosini sepulchro, cuius Politianus vno versu elegantissime meminit in Nutritia sua.

Quem regit rabido lacrum pia Pella molossis.

Alidax] Minerva Alcides à Macedonibus cognominata est, haud dubie. *Minerva Alcides.* Idem *Alidax*, id est, robore, virtute, & fortitudine, sicut & Hercules ab eadem dicitur esse putatur.

Duo erant agemata] Arrius quosdam equites in Alexandri exercitu satrapas Sophros appellatos tradit, sicuti & nonnullos qui dicebantur amici. Nec non aliam equitum quae dicitur agema, quamquam & de pedibus dicitur *Agemata*.

testatur idem Arrianus, ut notat Caelius libro 22. cap. 31. Qui vero hic cetrati dicuntur, Graecis sunt Pelasgi, Caelius libro 10. cap. 4. Scuto protecti modico, & lanceas proferentes haud ita longas, idem lib. 21. cap. 18. De his etiam Iuvenius nonnulla annotauimus.

Equitumque sacra ala] Sic Caelius li. 9. c. 23. annotat, Thebis fuisse *Sacra ala* id est, sacram cohortem, quam Gorgidas instituerit primus ex electissimis viris, hoc est, amatoribus, amatisque ut voluere nonnulli, quando hic est ad robur nexus potens.

Equites feminarium Senatorum] Equester enim ordo quasi gradus ad Senatorium erat, Alius quoque Lampadius multis post annis eueria Rep. idem Alexandrum Severum imperatorem dixisse narrat. Nunquam (inquiens) libertinos in equestrem locum redegit, asserens Senatorum feminarium equestrem locum esse. Hinc & Festus. Adlecti dicebantur, qui inopiam ex equestri ordine in Senatorium numerum assumpti sunt.

Cestron] Cestron missilis genus quod Itali, auctore Caelio li. 27. ca. 4. eulam vocant id Persico bel. inuentum a bitratu Suidas, de quo & alii generib. telorum Petrus Crinitus li. 13. cap. 6. de honesta discip. Tornes lib. aduers. 1. q. cap. 31. Cestro Graecis verum significati tradit.

Iouis quem Nicaeum vocant] An Nicaeus à victoria, id est, *Nicaeus* dicitur, an à loco dubitat Gyraldus Idem tamen cum Ioue victore esse videtur, qui ita cognominatus est, quod omnia vincere putaretur, ut Liu. sub lib. 10. scribit Papyrius in ipso discrimine quo templa deis immortalibus voueri mos erat vouisse Ioui Victori, si legiones hostium fodisset. Ioui vero Victori diem festum Romanis celebrantur idibus Aprilis, qua de re Ouid. in Fastis.

Occupat Aprilei Iouis cognomine Vindex Iupiter, haec illi sunt data templa die.

IN LIBRVM XLIII. QVI A LIIS DECADIS V. LIBER III. DICITVR.

Quibus recuperatores] Hi sunt qui postea iudices delegati à regentioribus appellati cepti sunt. Dabantur autem à praetore, post iudicium constiturum, ut annotat Budaeus in posterioribus ad pandectas.

Patronusque] Qui eos defenderent. Qui defendit alterum inquit Aseonius aut patronus dicitur, si orator est, aut aduocatus, si aut ius suggerit, aut praesentiam suam commodat amico, aut procurator, si negocium suscepit, aut cogitor si praesentis causam nouit, & sic metur ut suam.

Vicissim vendere Histans] Variæ vicissim hinc inde ab auctoribus memorantur. Erat enim vicissima rerum venditarum, quæ ad fiscum pertinebat, de qua Plinius lib. 7. epistolarum, & Iacobus Rannardus lib. 3. Variorum c. 16.

Fuit & viceſima eorum, qui manumitterentur introductis ex lege Manlia, de qua ſupra lib. 7. Huius meminit & Cicero ad Atticum lib. 2. quamvis Blondius in ſua Roma triumphante vbi de veſtigalibus diſputat, neſcio cuius auctoritate fretus, Ciceronem in eo loco de viceſima quadam loqui ſcribat, quam ex re frumentaria Latini Romanis præſtiterint. Fuit & viceſima hæreditatum, introducta lege Iulia vel Papia, qua cautum erat, ut ſi quis hæres extraneus inſtitutus fuiſſet, is priuſquã hæreditatem adiret, viceſimam eius partem ſiſco daret, qua lege filii & proximiores hæredes non tenebantur. De qua Alciatus lib. diſputationum 3. cap. 6. Zuſius in catalogo legum antiq. de lege Iulia vel Papia de maritandis ordinib. Hanc Gratianus Imperator, ut tradit in gularum actione Auſonius, penitus ſuſtulit. De legib. autem viceſimæ primus ſcripſit Iuſticonſultus A. Offilius, auctore Pomponio de origine iuris.

Ampliat qui. *Ampliat qui.* Ampliati ſunt rei quorum damnatio vel abſolutio differat, aut quia coram ſiſtendi ſunt teſtes, aut quod nondum plane liquet, aut de crimine, aut de poenæ modo. De quo late Bud. in prioribus annot. Magna vero diſputatio eſt, de ampliatis & comperdinatis, de qua vide Manutium in lib. de legib. Romanis: & obortellum lib. 2. emendationum c. 25. 26. & 27. Nec contemnenda ſunt ea, quæ annotauit Tornebus libro 1. aduerſ. cap. 3. quæ & ſuperius retulimus.

Favus Tranſta Marienſi Tybur. Id propemodum eſt, Exquilias à ſeruenti migrare Subura. Sed n. vi. bes erant aliquot Latiorum, in quas exiliu cauſa ſolum vertere ius erat, iam inde ab vltima prope antiquitate, in quib. hædæ numerabantur, ut ex Halicarnæſco tradit Tornebus aduerſ. lib. 16. c. 21.

Perentes compellere. Compellere pro acculare hoc loco poni, Tornebus eodem loco annotat.

Compellere pro accusare. *Compellere pro accusare.* Cum quibus conuictum non eſſet. Hos quidam Latina conditionis fuiſſe credunt. At ſeruo in ſa nemo fuiſſe Tornebus exiſtimat, quod hic Luuius eos manumitti Senatui placuiſſe ſcribat, quo ſignificat ingeniuſ non fuiſſe, & quod ea colonia Latinorum Libertinorumque appellata ſit.

Sagulum. *Sagulum.* Veſtes militares. Virgil. Virgatis lucent ſagulis. Tacit. de morib. Germanorum: Nudi aut ſagulo leues, nulla cultus tactatio. Et paulo poſt: Tegmen omnibus ſagum, fibula, aur ſi deſit, ſpina conſectum.

Terminalia. *Terminalia.* Teſt Terminalia. Terminalia fecit in honorem Terminis Dei, finium cultodis inſtituta, quæ poſt die Chariftiorum celebrabantur, de quibus Ouidius in Faſt. Varro dicit, hoc feſtum celebratum fuiſſe pridie Cal. Martias, niſi cum intercalaretur Februarius, tum n. 6. à fine die ſoluitum fieri ſcribit, quanquã ait tum quinq. inferiores dies ei menſi demi ſolitos.

Sois cernere. *Sois cernere.* Triuſquam id ſois cernere. Sois cernere dicitur, cum eius alex aliquid permittitur, ut id diſceptet, ut euentus ſit, quem diiudicauerit. Tornebus lib. 16. adueſ. c. cap. 21.

Prætorum poteſtas. *Prætorum poteſtas.* Prætores quibus & vis Imperii minor. Conſules enim duodecim ſæces præferebant, prætores vrbani binos, provinciales ſenos; hinc provincialem prætorem Polybius ἐπαπλεξω ſolet vocare, quaſi cni ſex ſecures præferantur, & imperium proprie conſulum fuit, prætorum iuriſdictio. Verum qui, quod utriuſque ius fuerit, latius ſcire volet, leget Commentaria Onuphii libro Faſtorum.

Cenſus cenſendo. *Cenſus cenſendo.* Legẽ cenſui cenſendo dicere, pro cenſu agendo, & ſtimandis que civium fortunis & facultatib. veterẽ dicendi formula vſurpauit, annotante Tornebo lib. & cap. 1. allegato.

Adiurare. *Adiurare.* Hoc adiurarent. Id eſt, hæc iurarent aut præterea iurarent. Id enim eſt adiurare Cic. pro Flacco, Illud quæro ſintne iſta prædia cenſui cenſendo.

Gratiſa miſſio. *Gratiſa miſſio.* Id eſt, per ambitionem & gratiam imperata, ut Tornebus eodem loco exponit.

Nam consules sed ambitiosi consules. Id est, qui vel fauore vel accepta mercede agerent. Sic & ambitiosa decreta dicuntur, tam quæ gratis quam ea quæ accepta mercede contra ius & æquum in alicuius fauorem a iudicibus interponuntur, l. 65. §. 2. ff. ad SC. Trebel. Sic ambitiosas sententias accepisse videtur potest in Domitiano Suetonius. Ambitiosas (inquiens) centumvirosum sententias rescidit. Vide Rannardum lib. 5. varior. cap. 6.

Vltro tributa] Hæc quæ fuerint superius explicatum est, vt & quid sit inædificata, quæ huc repetas.

Auocatum a se concionem] Auocare concionem est concionem a magistratu, Auocare qui eam aduocauit abducere, quod vt apud Gellium est, ius erat aliquibus magistratibus facere. Sed a tribuno auocare, vt ex Liuiο auguramur, nefas erat. Torneb. lib. 16. aduersi. cap. 21.

In ordinem se coactum] In ordinem redigi quid sit, supra lib. 25. explicatum est ex Cælii libro 25. cap. 18.

Bona consecratur] Id est, deuouit & detestabilia decreuit esse, ita vt cuiuslibet direptioni exposita essent. Hoc enim hic est consecrare, licet & ita intelligi possit, vt consecrare sit a priuato cultu, sacro aliquo carmine vindicare vt Romæ Sp. Melii & M. Ciceronis arca consecrata est, & Scipio Carthaginem consecrauit ad æternam hominum memoriam, vt Cicero in 1. agraria contra Rullum. Appianus in Libya & lib. 1. de bellis ciuilibus testatur. Alia est consecratio, quam Apotheosim dixerunt, de qua nominatim locutus est Herodotus, vbi de Seueri morte agit, de qua vide Cælium lib. 31. cap. 33.

Vtrique census perduellionem se iudicatur] Tribunus non tantum multam irrogat, sed etiam crimen iudicat, cum quem de crimine condemnat, quæ deinde apud populum postea certabatur ex prouocatione, vt Torneb. præallegato loco annotat. Cæterum quod Tribunus censoribus diem perduellionis dicit, id inde fit, quod si quis intercessionem Tribunum non parauisset, aut concionem a Tribunis auocasset, is maiest. crimen commississe censeretur, vt & si quis concilium plebis vi atque audacia turbasset, tribunus ve in ordinem coegisset, maiestatis in eum iudicium exercebatur, quale hoc libro describitur. Sed & si quis tribuno plebis de via non decessisset, in hoc crimen, quasi scopulum quendam impingebat. Scribit enim Plutarch. in Gracchis C. Veturium ciuem Rom. vltimo supplicio affectum, quod tribuno plebis in foro ambulanti de via non decessisset, cum motu maiorum omnes ei cedere tenerentur. Porro hoc crimen antiqui perduellionem vocabant, ex ea nimirum causa, quod huius criminis conuicti, hostili animo aduersus Remp esse viderentur. Nam antiqui hostes perduelles vocabant, itaq; ea differentia est inter perduell. & maiestatis crimen, quod omnia perduellionis delicta sub nomine maiestatis cadunt, non autem omnia, quæ crimina maiestatis dicuntur, perduellionis sunt, vt l. fin. ff. ad l. l. maiest. Vide quæ de hoc annotauimus sup. lib. 1.

Classisq; tabularia] Tabularium locus erat Romæ refertus omnibus instrumentis, tabulis, literisque publicis, in quibus omnia pascua, prædia, vectigalia, portoria, ciuitates, redemptionesque publicanorum perscripta erant. De eo Maro scripsit.

Insanumque forum, & populi tabularia vidit. Tornebus loco præallegato.

Si collega damnatus esset] Veræ & infucatæ amicitia exemplum. Latati enim & dolore affici ex his, quæ in vtramque fortunam amico contingunt, vt in Lælio ait Cicero, ea demum vera est amicitia, & hinc Demetrius Phalerens veros amicos in rebus latis & prosperis vocatos, in aduersis inuocatos, & vltro adesse solitus est dicere. Cæterum aliam causam ob quam hi censores rei facti sunt, refert Plinius de vitis illustribus, cap. 57. quem vide.

Comitem exili] Pro magno enim & indigni amici commodo, tenuis (vt

OO 5 Theo-

Theophrastus ait) infamia interdum subeunda est, quandoquidem honestatis & famæ iactura maiore honestate plerunque, & cum maximo senore, compensatur.

Conceptis verbis iuravit] Quid sit conceptis verbis iurare, ostendimus supra, & tradit Torneib. lib. 1. adu. cap. 10.

Aquileiensem legatis] Certus enim videtur in coloniis familiarum numerus, cui iniussu Senatus adicere non licebat.

Epidamni magis celebre] Epidamnium ab Epidamno barbarorum rege conditorem dictum esse Appian. lib. bell. ciuilium 2. scribit, eiusque portum post Dyrrachium dictum a Dyrracho Epidamni ex filia nepote. Tandem Corcyrenses appellationem ut infaustam mutasse, portumque ab vrbe quæ desuper imminet Epidamnium dixisse. Hactenus ille. At Romani, quia velut in damnatum iturus omen id visum est, Epidamni nomine, ut magis infausto, expungendo, Dyrrachii vocabulum restituerunt, ut meminit Pomponius Mela lib. 2. de Macedonia, fere circiter finem.

Templum Iouis quem Nicaum vocant] Huc transferenda sunt ea, quæ de Ioue Nicaeo circiter lib. 42. finem annotauimus: Victoria vero Græcis dicta

est, ἡ δὴ τῆς πῆν ἀνέστη, i. e. à non cedere: vt Cæl. annotat lib. 5. c. 6. Ita Nycæa

Victoria vn non in commode ἡ δὴ τῆς πῆν ἀνέστη, i. e. victoria dictus esse videtur.

de Græcis dicta. IN LIB. XLIV. QVI ALIAS DE CADIS V. LIBER IIII. DICITVR, ANNOTATIONES.

Actium. **A**ctium *Actonia portum*] Vbi & Actii Apollinis templum erat, atque Nicopolis Augusti imperatoris opus. Cum enim Octauius, cognomento Augustus, ante fauces Ambratii sinus, Antonium cum Cleopatra Ægypti regina nauali bello vicisset, pro huius insignis victoriae gloria Nicopoli nomen imposuit. Hoc vero bellum post Velleium Parercolum Orosius lib. 6. diligentissime prosequitur, & sub finem lib. 8. elegantissime Virgil. describit in Æneæ clypeo. Nec minus erudite Flaccus, Horat. in lib. 2. pro dōn, Ode 9 & lib. 4. Propertius.

Diortium iungum] Huc transfert ea, quæ supra lib. 38. de diortium aquarum dicta sunt ex Torneibii sententia

Diurn. *Diurnæ castra habit*] Diurn Ptolemæus Pieriæ attribuit, Stephanus Macedonia, in qua olim Olympica certamina celebrare consueuerant. Pausanias in Bœoticis auctor est, in his locis Orphea à mulieribus Thraciis disceptum fuisse. Polybius lib. 4. auctor est, Diurn vt bœm, a dificiis, gymnasiis, porticibus, templis, donariis, imaginibus, veterum Macedon. regum erimie fuisse adornatam.

Enipeus. *Enipei agnus*] Celebris hic est annis victoria Caesaris contra Pompeium, vnde Lucanus lib. 7.

Sanguine Romano quam turbidus ibi Enipeus.

Circenses ludis. *Ludero Circensi*] Quod Græcis Olympici, hoc Romanis Circenses ludi fuisse videntur. Quippe Agonici Circenses apud Elidem in honorem Iouis Olympici pariter inuenti instituti que sunt. Inde Romam aduocatos quidam existimarunt, vbi Neptuno & Cereri tribuerunt, quorum memoria quotannis celebrabatur iuxta fluminis ripam angusto tramite, altero latere virgente flumine, altero positus gladius, vt vtriusque præsens exitium esset, bigarum cursu certabatur dimicatione periculosa, adeo vt intra præscriptum illas coerere necesse esset, vnde Circenses dicti, De quibus præter Lucium hic Blondus libro 2. Romæ triumph. Marlianus lib. 4. cap. 10. Topog. Quid lib. 4. Fast. Alexan.